

213 . Moigrad | Comuna: Mirșid | Județ: Sălaj | Punct: Pomet, Porolisum | Anul: 2006

Anul: 2006

Cod RAN: 142159.01

Perioade: Antichitate

Epoci: Epoca romană timpurie

Categorii sit: Civil, Religios, ritual și funerar

Autori: István Bajusz, Nicolae Gudea, Dumitru Gheorghe Tamba

Instituții: Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș - Bolyai", Cluj-Napoca, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău

Raport

În vara anului 2006, în perioada 15 august-12 septembrie au fost continuate cercetările arheologice sistematice în vicusul militar al castrului de pe dealul Pomet. Săpăturile au vizat obiectivul convențional numit N11, care se găsește în sectorul N al complexului.

În anul 2006 cercetările în așezarea civilă a castrului, sector de V, nu au fost finanțate de Ministerul Culturii și Cultelor -București, situație ce nu a mai fost înregistrată la Porolisum până în prezent. Este un paradox finanțarea de către MCC a săpăturilor într-o zonă a complexului care nu este exploatată nici științific dar nici turistic și nefinanțarea cercetărilor într-un sector muzeistic cu trasee de vizitare valorificate la cote superioare și din punct de vedere științific. Situația nu se justifică și face subiectul unei corespondențe între reprezentanții instituțiilor implicate în actul de cercetare în acest obiectiv pe de o parte și Comisia Arheologică - București. Cu toate acestea, cercetările în vicusul militar au putut fi continuate, prin sponsorizări de către Episcopia Greco Catolică de Oradea și Banca Comercială Română - Zalău. Suma totală a sponsorizării a fost de 5000 RON. Cercetările au fost efectuate în baza Autorizației nr.75/2006, eliberată de Compartimentul Arheologie din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor București. Materialul arheologic recuperat ca urmare a cercetărilor a fost inventariat și depozitat la MJIA - Zalău.

Obiectivul N11 a fost cercetat parțial în anul 2006, lucrările urmând să fie finalizate anul următor. Clădirea se găsește în sectorul N al complexului, în zona Teraselor Sanctuarelor, în stângă drumului roman ce urcă din așa zisa zonă a templelor, spre castrul de pe dealul Pomet. Obiectivul se afla la aprox. 200 m N de bastionul coltului de N al castrului. După amplasamentul avut, clădirea făcea parte din vicusul militar al castrului.

Cercetarea s-a realizat prin două secțiuni (S1 și S2/2006), ce au tăiat pe lungime clădirea. Abordarea în acest fel a cercetării s-a făcut avându-se în vedere rezultatul prospecțiunilor geofizice, care au fost făcute în zona respectivă de către o echipă de cercetători de la Catedra de Geofizică a Institutului de Geografie și Geologie a Universității Eotvos Lorand-Budapesta, Ungaria, cu care MJIA Zalău are încheiat un contract de colaborare, ce are în vedere prospecțiuni geofizice la Porolisum. Cercetările geofizice au evidențiat, în suprafața cercetată arheologic de noi în anul 2006, prezența unei construcții patrulateră cu dimensiunile de 14/18 m. Frontul clădirii spre drumul roman era de 14 m. Structura ei constă în două încăperi (A și B), despărțite de un zid median ce diviza clădirea în aprox. două părți egale .

S1 -(3/19,30 m) a urmărit să verifice pe lungime clădirea respectiv zidul său de incintă de NV și spațiile exterioare clădirii din zona NV și NE, unde puteau fi alte construcții, pe care prospecțiunile geofizice nu le-au evidențiat foarte clar. Conform așteptărilor a fost identificat zidul de incinta de NV, colțul de N, și o porțiune de 2,50 m din zidul de incintă de NE. Grosimea zidului a fost de 0,70 m; este realizat din pietre mari, mijlocii și mici. Pietrele nu au fost prinse cu mortar, ci cu pământ. În porțiunea cuprinsă între m.-7,80-16,50 acesta este îngrijit construit, în comparație cu porțiunea cuprinsă între m.1,50-7,80, unde se constată o diferență calitativă de construcție, zidul fiind rudimentar realizat. Pietrele sunt de dimensiuni

foarte mari (0,50 / 0,85 m) și sunt neîngrijit clădite, ductul zidului în aceasta porțiune nu mai este rectiliniu, iar zidul este înclinat și căzut spre exterior. În porțiunea respectivă nu s-au păstrat decât 2 sau cel mult 3 rânduri de pietre clădite. Zidul de incintă, în porțiunea cuprinsă între m. 1,50-7,20 își modifică ductul rectiliniu avut datorită faptului că pietrele din fundație sunt clădite pe un strat de lut galben care este un nivel de umplutură datând din momentul amenajării zonei în vederea construirii clădirilor din vicusul militar. Este considerat strat de umplutură deoarece în compoziția sa, au fost descoperite fragmente ceramice. Datorită instabilității terenului amplificat și de prezența stratului de lut a fost afectată structura de rezistență a zidului de incintă, din aceleași cauze nu s-a mai păstrat deloc colțul său de V al clădirii.

În zona m. 7,20-7,80, de unde zidul își schimbă ductul rectiliniu și de unde se înregistrează și o modificare și a tehnicii de construcție, este prezent un contrafort, cu dimensiunile 0,65-0,60 m, care este adosat pe zidul de incintă, probabil pentru a-i consolida structura de rezistență și a împiedica alunecarea lui spre exterior. Poziția contrafortului corespunde cu zidul de compartimentare interioară a clădirii, identificat în S2/2006 și care pare că a fost construit pentru a consolida colțul celor două încăperi (A și B)

Exterior zidului de incintă de NV, în porțiunea cuprinsă între m. 7,80-14,50, alipit de acesta, a fost identificată o platformă din dale de piatră. Lățimea ei se îngustează progresiv, de la 0,60 în dreptul m. 7,20, la 0,10 m în dreptul m. 14,50. În stadiul actual al cercetărilor nu ne putem pronunța în legătură cu destinația pe care aceasta a avut-o.

Tot în afara clădirii N11 au mai fost identificate, în S1/2006, două ziduri ce au un duct aproximativ paralel unul față de celălalt. Primul este alipit de zidul de incintă al clădirii în zona m. 14,40, iar în dreptul m. 3 se găsește la 1,10 m de acesta. Cele două ziduri sunt neglijent construite, ca liant pentru prinderea pietrelor a fost folosit pământ de culoare brun. Zidul este puternic înclinat spre SE. Cel de al doilea zid se afla la 0,50-0,60 m NV de primul și are un duct aprox. paralel față de acesta. Inițial, am considerat că cele două formau un canal de drenaj a pantei dealului unde a fost construită clădirea. Nu excludem posibilitatea ca acestea să aparțină unor construcții care au existat în vecinătatea clădirii N11, sau care au existat într-o fază anterioară existenței sale. Cercetările viitoare urmează să clarifice și acest aspect. Din stratul de umplutură, dintre cele două ziduri, a fost recuperat în timpul cercetărilor o cantitate mare de material arheologic (frag. ceramice, cuie fier, frag. de vase de sticlă, material osteologic, vârf de săgeată fier, ceramică TS, opaițe frag.). Nivelul de umplutură de culoare brun, dintre cele două ziduri, coboară mult sub cota nivelului stratului de lut de culoare galbenă identificat între zidul de incintă al clădirii N11 și primul zid identificat exterior acestuia.

S2/2006(2/20,10 m) a fost trasată paralel cu S1/2006. Între cele două a fost lăsat un spațiu de 5,10 m, unde urmează să fie deschisă în campania anului 2007 o secțiune cu dimensiunile de 4,10/18 m. Așadar, S2/2006 a secționat de-a lungul clădirea N11, peste cele două încăperi (A și B). Conform datelor obținute ca urmare a prospecțiunilor geofizice în anul 2006 am identificat în săpătura: dalele drumului, zidul de incintă dinspre drum, zidul de compartimentare, și zidul de incinta de NE (opus zidului de incintă dinspre drum).

În urma cercetărilor efectuate în campania anului 2006 rezultă că obiectivul N11 a fost o clădire din vicusul militar a castrului de pe dealul Pomet de la Porolissum. Aceasta se găsea în stângă drumului roman ce urca spre castru dinspre vama romană. Între clădire și drum exista o rigolă, pentru evacuarea apei pluviale, în josul pantei. Clădirea avea un plan patruleter, cu dimensiunile aproximative de 14/18 m. (campania anului 2007 va finaliza cercetarea obiectivului și va completa datele în legătură cu obiectivul), nu avea porticus spre drum. Structura internă era formată de două încăperi (A și B) despărțite de un zid median cu grosimea de 0,60 m. În S1/2006 a fost identificat accesul între cele două, care apreciem că se găseau la mijlocul zidului de compartimentare. În încăperea B, în a doua sa jumătate, în suprafața cuprinsă între m. 14,25 și 17,80, la adâncimea de 0,50-0,55 m a fost identificată parțial o platformă realizată din tegule fragmentare, de dimensiuni mici (0,15-0,20 m) aranjate în poziție înclinată, pe cant. Platforma este circulară și are diametrul de 3,55 m. În S2/2006 aceasta a fost parțial prinsă, însă proporția în care a fost identificată nu permite să-i realizăm forma circulară și diametrul, care era de 3,50 m. Extinderea cercetărilor vor completa datele deținute în prezent. În zona m. 13,40-14,40, la o diferență de nivel de 0,25 m față de platforma de tegule, au fost descoperite trei pietre de dimensiuni mari care mărgineau platforma. Între aceasta și cele trei pietre este o distanță de 0,30-0,35 m, iar între pietre distanța este de 0,20-0,30 m. Poziția

lor față de platformă ne determină să credem că ele formau baza unor stâlpi ce mărgineau platforma, sau este posibil să fi avut o altă destinație. La o cotă superioară celei la care a fost identificată platforma, respectiv la -0,10 -0,15 m față de ea, au fost descoperite 8 fragmente de tegule. Acestea ar putea să aparțină pavimentului ce se găsea inițial deasupra platformei descoperite și, care au fost identificate în săpătură într-o poziție secundară, zona fiind deranjată. Nivelul de călcare în interiorul clădirii este reprezentat de un singur strat, nu foarte bine profilat, exceptând încăperea B unde avem un nivel clar de călcare, dat de platforma de tegule.

Așadar, stratigrafia în interiorul clădirii N11 nu este complicată, având un singur nivel de călcare. În spațiul încăperii A, a fost identificat și un prim nivel de locuire anterior clădirii N11, ce aparține unei prime etape în existența clădirii sau a vicusului militar. Nivelul respectiv este reprezentat de o groapă, denumită complexul 1 și are o formă neregulată. Identificată parțial în vecinătatea taluzului stâng, în dreptul m. 7,90-9,40, are o adâncime de 0,80 m față de nivelul de călcare din clădire. În complexul 1 sunt constatate stratigrafic două nivele succesive de umplere, reprezentate de straturi pigmentate, primul cu var, iar al doilea cu cărbune. În vecinătatea complexului 1 la 0,20 m a fost identificată urma unei gropi de stâlp de lemn cu diametrul de 0,60 m. Tot legat de prezența unei locuiri anterioare clădirii N11 menționăm urma de stâlp de lemn cu diametru de 0,70 m identificată în imediata vecinătate a zidului de incintă dinspre drum a clădirii.

În stadiul actual al cercetărilor nu ne putem pronunța în legătură cu destinația pe care clădirea N11 a avut-o în structura vicusului, nici în legătură cu rolul avut de platforma de tegule în clădire, acestea sunt aspecte pe care le vom clarifica în momentul finalizării cercetării obiectivului. Cronologia clădirii N11 nu poate fi încă stabilită. Stratigrafic ea se datează după construirea drumului. În interiorul său au fost descoperite fibule datate în a doua jumătate a sec. II p.Chr și prima jumătate a sec. III p.Chr. Monetele recuperate cu prilejul cercetării oferă un cadru general de funcționare a clădirii, respective sec. II și III p.Chr.

Materialul arheologic recuperat în urma cercetării este bogat și divers sub aspect tipologic. Interesant în legătură cu materialul arheologic descoperit este faptul că în săpătură nu au fost descoperite țigle care să fi aparținut învelitorii acoperișului. O problema care rămâne în continuare deschisă rămâne cea a acoperișului, respectiv, cum era acoperită clădirea? Distanța mare între zidurile de incintă paralele și grosimea acestora ridică problema structurii de lemn a acoperișului și a învelitorii acestuia. În cazul nostru, având în vedere datele arheologice deținute, respective lipsa țiglelor, considerăm că edificiul era acoperit cu șindrilă.

Materialul arheologic descoperit este înregistrat pe categorii tipologice după destinație, utilitatea avută (materiale de construcții, plăci sticlă, unelte din fier, instrumente, fragmente din vase ceramice aparținând unei diversități mari de tipuri etc) .[D.Tamba, N.Gudea]

Bibliografie:

1.Gudea 1989, N. Gudea, Porolissum. Un complex daco-roman la marginea de N a Imperiului Roman I. Cercetări și descoperiri arheologice până în anul 1977, Zalău 1989.

2.Tamba, Gudea 2003, D.Tamba, N.Gudea, Raport preliminar în legătura cu cercetările de teren și arheologice, lucrările de restaurare și conservare executate la Porolissum, între anii 1994-2003, în ActaMP XXIV/2003, p. 195-262.

3.Tamba 2005, D.Tamba, Despre vicusul militar de la Porolissum. Contribuții la istoria vicilor militari din Dacia Porolissensis. Teză de doctorat, susținută public.

Măsurători arheomagnetice la Porolissum

În august 2005 și august 2006 Muzeul de Istorie și Artă Zalău și Catedra de Istorie Antică și Arheologie din cadrul Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca în colaborare cu Catedra de Geofizică a Universității "Eötvös Loránd" din Budapesta 1 au efectuat măsurători magnetice cu scop arheologic pe teritoriul complexului arheologic roman Porolissum (Moigrad, jud. Sălaj). Măsurătorile au fost efectuate cu magnetometre Overhauser, tip GSM-19.

Pentru toate teritoriile s-a folosit gradientul organizat pe verticală, pe un sistem de plasă 1 x 1 m. Datorită obstacolelor de teren (tufe etc.), care trebuiau ocolite, suprafața măsurată nu prezintă întotdeauna

un plan rectangular regulat. În toate cazurile, măsurătorile au fost executate pe un sistem local de coordonate rectangulare.

Rezultatele măsurătorilor din anul 2005 au fost prelucrate prin mai multe filtre. Prin aplicarea filtrelor, cu ajutorul programului de prelucrare a imaginilor ERMapper, folosind diferite metode matematice, am încercat, ca din "zgomotul" fondului magnetic să separăm diferitele semnale, considerate importante pentru noi. Pentru aceasta am aplicat, în toate cele trei cazuri, primul filtru derivat, al doilea filtru derivat, precum filtrul convulțional de protuberanțe.

Rezultatele oferite de măsurătorile din anul 2006 sunt încă în curs de prelucrare, ele au fost trecute doar printr-o filtrare prealabilă.

Zonele cercetate în 2005:

1. Imediat la SV de porta decumana, pe un spațiu de 200 x 60 m;
2. În interiorul castrului, la SV de clădirea comandamentului, pe partea dreaptă a drumului ce duce spre porta decumana, pe o suprafață de 70 x 20 m;
3. La N de castru, pe lângă drumul principal dezvelit, la NE de acesta, pe un spațiu de 100 x 60 m.

Rezultatele măsurătorilor din 2005:

1. Imediat la SV de porta decumana măsurătorile au fost executate pe un spațiu de 200 x 60 m. Se pot bine identifica urmele obiectivelor, a zidurilor de la construcțiile romane, azi acoperite de pământ. În cele mai multe cazuri se văd bine contururile construcțiilor, chiar și compartimentarea lor interioară. În această zonă sunt accentuate și acele anomalii lung extinse, care probabil sunt provocate de vechile secțiuni arheologice, respectiv urma actualului drum de care, perpendiculară pe acestea.

2. În interiorul castrului, la SV de clădirea comandamentului, pe partea dreaptă a drumului ce duce spre porta decumana, pe o suprafață de 70 x 20 m, unde până acum nu s-au făcut sondaje arheologice se pot observa contururile unor clădiri, ce sunt așezate perpendicular pe linia drumului decumana din castru.

3. La N de castru, pe lângă drumul principal dezvelit, la NE de acesta, pe un spațiu de 100 x 60 m putem constata, că peste tot se pot identifica urme de clădiri. Intensitatea anomaliilor este schimbătoare. Cauza se poate datora faptului, că în multe locuri zidurile au fost scoase de locuitorii zonei, refolosind piatra ca material de construcție. Dintre imaginile anomaliilor se accentuează o zonă construită de cca. 20 x 25 m, așezată imediat lângă drum.

Zonele cercetate în 2006:

1. Cimitirul roman de pe dealul Ursoieș;
2. O terasă situată la E de baza arheologică, mai jos de aceasta, pe traiectoria drumului ce duce spre satul Jac (respectiv spre cimitirul roman).

Rezultatele măsurătorilor din 2006:

Prelucrarea datelor oferite de măsurătorile din anul 2006 sunt încă în curs. Ele urmează să fie trecute prin diferite filtre și alte programe de prelucrare. Rezultatele prezentate aici se bazează pe imaginile brute, dar și acestea oferă deja date importante pentru zonele măsurate.

1. Zona cimitirului roman (dealul Ursoieș). Măsurătoarea a fost făcută pe o suprafață de 110 x 70 m pe direcția NV-SE, continuată, datorită malformațiilor de teren, cu o deviere spre N pe 60 x 25 m. Cu această ocazie s-a identificat o bună parte din cimitir, conturându-se astfel o mulțime de gropi funerare de incinerare. Aici au fost identificate și două incinte funerare delimitate cu zid de piatră și posibil o incintă distrusă. Dintre incinte una este dreptunghiulară, și pare a fi de dimensiuni aproximative de 8 x 4 m, iar cealaltă incintă este rotundă cu un diametru de cca. 6 m.

Măsurătorile au identificat și traiectoria drumului roman ce trece prin cimitir. De pe raza cimitirului din urma drumului actual de care, respectiv din urmele lăsate de torente s-a recuperat un fragment de leu funerar și un fragment de lespede de piatră.

2. Pe terasa situată la E de baza arheologică, mai jos de aceasta, pe traiectoria drumului ce duce spre satul Jac (respectiv spre cimitirul roman) s-a cercetat o zonă de 200 x 25 m, orientată NE-SV. Momentan se pot identifica câteva construcții, precum și o traiectorie de drum.[Bajusz István]

Note:

1. De la Universitatea "Eötvös Loránd" din Budapesta au participat asist. Lipovics Tamás, cerc. Lenkey László și mai mulți studenți.

Note

- 1.Gudea 1989, N. Gudea, Porolissum. Un complex daco-roman la marginea de N a Imperiului Roman I. Cercetări și descoperiri arheologice până în anul 1977, Zalău 1989.

2.Tamba, Gudea 2003, D.Tamba, N.Gudea, Raport preliminar în legătura cu cercetările de teren și arheologice, lucrările de restaurare și conservare executate la Porolissum, între anii 1994-2003, în ActaMP XXIV/2003, p. 195-262.

3.Tamba 2005, D.Tamba, Despre vicusul militar de la Porolissum. Contribuții la istoria vicilor militari din Dacia Porolissensis. Teză de doctorat, susținută public.

Informații suplimentare online

[Raportul 5101 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
